

STEG 9: NO LITTER DAY

Den 16 maj firar barn i skolor över hela världen No Litter Day. Barnen, som blir en del av *No Litter Generation*, samlar skräp, sorterar och väger det. Samtidigt sprider de information om att alla barn överallt ska få leva i en ren och hälsosam miljö. *No Litter Generation* är ett samarbete med organisationen Håll Sverige Rent.

Barn i hela världen visar att de tillhör en global "skräpfri generation", genom att samla skräp på sin ort och sprida information om alla barns rätt till en ren och hälsosam miljö, med koppling till de globala målen för hållbar utveckling.

Förbered

Läs fakta och berättelser om barn, skräp och miljöpåverkan jorden runt, samt visa 360-bilder och film. Använd gärna förslagen på enkla övningar på s. 26–28.

Genomför No Litter Day

Använd den 16 maj eller valfri dag den veckan till att samla skräp och manifesteras/sprida kunskap och information. Inspireras av barn i *Globen* som visar hur de gjort på sin No Litter Day i Sverige och Ghana, Burma/Myanmar, Zimbabwe och många fler länder.

Hur många ton?

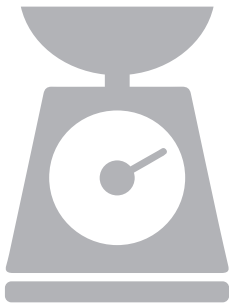
All världens skräp som samlas in räknas samman. Låt gärna barnen gissa hur många ton de och världens barn får ihop sammanlagt!

Har ni annan skräpplockaraktivitet?

Kanske deltar er skola redan i Håll Sverige Rents ordinarie skräpplockarkampanj? Då är No Litter Day en spännande möjlighet till att ge ett globalt perspektiv och få till en festlig final. Om ni redan ordnar en skräpplockaraktivitet tidigare under våren, kan ni använda den för att fira No Litter Day. Men glöm då inte att

- låta eleverna läsa och diskutera *No Litter Generation*-sidorna 108–127 i *Globen*
- väga skräpet och rapportera vikten till WCP (se nedan).

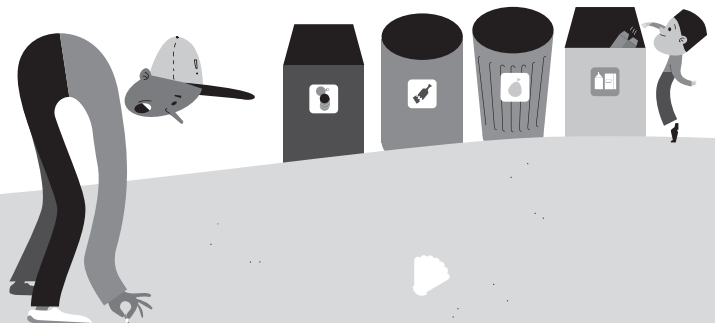
**NO
LITTER**
generation

Väg & rapportera skräpet

Väg och rapportera vikten av skräpet ni samlar ihop på No Litter Day så att vi kan räkna ut hur många ton skräp som barn i *No Litter Generation* har samlat ihop tillsammans.

Rapportera i vägen på worldschildrensprize.org/nolitterday

Ett samarbete mellan

Med stöd från

ALLA FÅR VARA MED I NO LITTER GENERATION

Inför och under No Litter Day har vi samlat övningar som hjälper eleverna att utforska nedskräpningen där de bor, i Sverige och globalt, och lösningar som krävs för en renare, mer hållbar värld.

Prata skräp

Börja med att låta eleverna se *No Litter*-filmen (på worldschildrensprize.org/nolittergeneration).

1. Samtala i grupper och i helklass om filmen. Ställ frågor som: Hur känns det efter att du sett filmen? Vad vill den säga oss? Vad tänker du när du ser den?
2. Fråga: Kan vi lära oss något av det vi just sett? Vilken roll har vi?
3. Kanske ser ni filmen ännu en gång efter det att eleverna bearbetat det de upplevt.

Låt eleverna läsa faktatexterna om skräp och avfall. Utforska och samtala om innehållet. Använd följande frågor som stöd.

- Vad är egentligen skräp? Kan ni ge exempel på vanligt skräp där ni bor?
- Vad kan nedskräpningen leda till? Hur påverkar det livet i havet?
- Hur påverkar nedskräpningen oss människor?
- Hur ser det ut med nedskräpning där ni bor? Är det ett stort problem? Finns det mycket skräp på marken?
- Finns det bra system för att ta hand om avfall?
- Hur kan nedskräpningen minska där ni bor? Vilka lösningar ser ni?
- Hur kan den globala nedskräpningen minska? Vad är varje individs ansvar och vad ligger på kommunen, regering och riksdag, andra länder, företagen och FN? Finns det fler aktörer som spelar roll?

FÖRDJUPNING

Eleverna kan arbeta enskilt, i par och grupper för att hitta förslag till lösningar. Hur kan nedskräpningen minska där ni bor? Vilka lösningar ser ni? Liknande övning kan göras även för andra frågeställningar.

Gör så här:

1. Börja enskilt: Varje elev skriver ner sina tankar, minst tre punkter, under några minuter.
2. Låt eleverna sitta i par. Varje par berättar för varandra hur de tänkt och jämför.
3. Par + par: Två par delar sina tankar med varandra. Tillsammans väljer gruppen ut de tre punkter som de vill presentera för klassen.
4. Varje grupp presenterar sina tankar och idéer i helklass.
5. Avsluta med att fundera på vad ni kan göra gemensamt på skolan för att uppmärksamma både problemen med nedskräpning och lösningarna.

SPRID ORDET, INTE SKRÄPET

Låt eleverna använda No Litter Day till att sprida kunskap om nedskräpningens konsekvenser och uppmana till engagemang. Det kan göras på flera olika sätt, välj det som passar er klass eller skola. Eleverna kan till exempel:

- * Posta om #NoLitterDay i egna och/eller skolans sociala medier, med bild, film och egna tips om hur nedskräpningen kan minska.
- * Skriva och hålla tal om nedskräpningens konsekvenser, och om de lösningar som finns. Spela gärna in tal och uppträdanden och posta på Youtube!
- * Skriva artiklar, krönikor, sagor eller manus till en film eller pjäs.
- * Göra Youtubefilmer, nyhetsreportage, humor, skräck eller drama som skapar uppmärksamhet.
- * Producera och bjuda in till en utställning eller teaterföreställning på skolan. Släktingar, grannar, lokalpolitiker och lokala medier kanske vill komma och titta.

MATERIAL

- * Reportage på s. 108–127 i *Globen*
- * Film och 360-bilder från Pakistan på worldschildrensprize.org/nolittergeneration
- * Fakta och fördjupning om de globala målen på worldschildrensprize.org/globalgoals
- * Fler övningar och fakta på www.hsr.se/skola-och-forskola

SKRÄPMÄTNING

Gå ut och gör en skräpmätning med eleverna. Ni behöver: Pinnar och två meter långa snören. Gärna handskar och/eller något plockverktyg. (Kom överens om vilket skräp eleverna inte ska plocka upp, till exempel för att det är farligt.)

1. Dela upp eleverna i grupper som får undersöka varsitt område.
2. Varje grupp sätter ned pinnen mitt i sitt område och knyter fast snöret i pinnen.
3. Grupperna samlar in allt skräp som de hittar från pinnen och två meter åt alla håll, i en cirkel. Både små och stora skräpbitar ska tas med.
4. När allt skräp är insamlat är det dags att räkna och sortera. Bestäm hur det ska gå till tillsammans, så att alla grupper gör på samma sätt. Räkna exempelvis antal fimpar, plastpåsar och mat- och dryckesförpackningar. Eller sortera efter material; metall, plast, papper etc.

Be eleverna fundera över:

- Vilken typ av skräp hittade ni?
- Vilket skräp var vanligast?

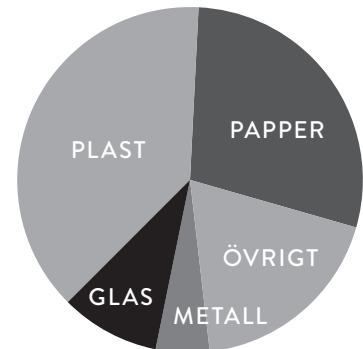
- Vilka tror ni har slängt skräpet – kan ni se var det kommer ifrån? Är det till exempel skräp från industrier eller från enskilda människor? Barn eller vuxna?
- Jämför gruppernas olika områden. Var det olika skräp på olika ställen? Var det mer skräpig på ett visst ställe? Vad kan det i så fall bero på?

SKRÄPSTATISTIK & MÄNGD

Använd resultaten av skräpmätningen till övningar på matematiklektionen. Anpassa svårighetsgraden efter elevernas förkunskaper.

Ta fram skräpstatistik kring t.ex.:

- Olika material. Hur mycket var gjort av metall respektive plast eller kartong?
- Hur många procent var plastpåsar, konserverburkar, godispapper eller fimpar?
- Vilket var det vanligaste skräpet? Vilket var minst vanligt?
- Hur många skräp hittade klassen totalt?
- Hur många skräp hittades per m²?
- Hur många procent av antalet skräp

Gör diagram för exempelvis andel skräp i olika material.

skulle kunna vara farligt för t.ex. fåglar, djur i havet eller människor?

- Vad var medelvärde för klassens samtliga mätningar (i antal skräp/mätning och/eller antal skräp/m²).

Spara resultatet!

När ni gör skräpmätningar igen, nästa år eller under olika årstider, kan ni jämföra och räkna på procentuell ökning eller minskning över tid.

Tips om barn och skräpplockning hittar ni hos Håll Sverige Rent: www.hsr.se/vi-haller-rent/bra-att-tanka-pa-vid-skrapplockning

Tidslinjen

Försvinner skräp som hamnat på marken av sig självt eller ligger det kvar om ett år eller kanske 100 år?

Använd en blandad samling av allt från glas till plast, förpackningar, metall, tidningar och fruktskal.

1. Lägg ut ett rep som en tidslinje, eller rita med krita. Märk ut några tidsangivelser längs linjen, med årtal eller århundraden.
2. Låt eleverna arbeta gemensamt, gärna i par eller grupp. De ska placera skräpet på tidslinjen, beroende på hur lång tid de tror att det tar för varje sak att sönderdelas så att den inte längre syns.
3. Gå längs tidslinjen med klassen och samtala. Har de träffat rätt? Resonera till exempel om hur det kommer sig att vissa saker

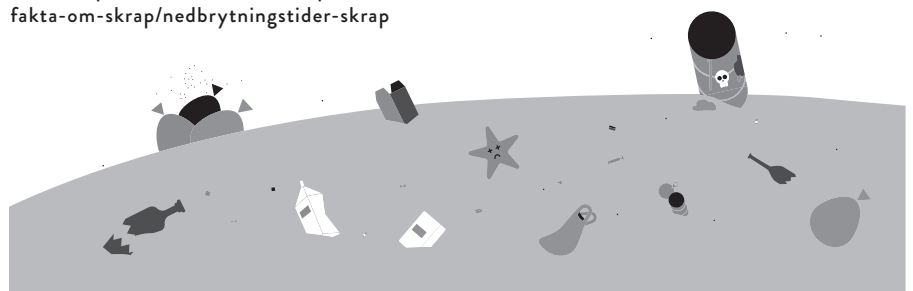
försvinner fortare än andra. Prata också om att exempelvis plast kan göra skada även när det inte längre syns. Påpeka att nedbrytningstiden för skräp inte alltid spelar så stor roll. Skräpet finns ändå kvar i naturen så pass länge att miljö och djur skadas.

4. Samtala om hur vi kan göra för att spara på jordens resurser och minska mängden skräp genom att t.ex. återbruka mer, återvinna och göra klokare val när vi handlar.

* Läs mer på hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap/nedbrytningstider-skrap

UNGEFÄRLIGA NEDBRYTNINGSTIDER:

Plastpåsar	50–100-tals år
Tuggummi	20–25 år
Fimpar	1–100 år
Aluminiumburkar	200–500 år
Tidningar	6 veckor
Pet-flaskor	450–1000 år
Ballonger	5–100-tals år
Organiskt material, typ äppelskrutt	1 månad

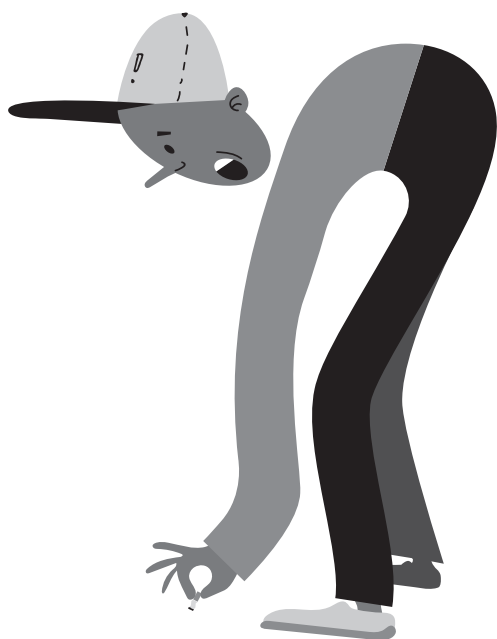

DU OCH GLOBALA MÅLEN

- Låt eleverna läsa om skräp och avfall i rika och fattiga länder och om barn i fattiga länder som deltar i *No Litter Generation*. Till exempel skuldslaven Nisha och skräpplockaren Sidra i Pakistan, eller barnen som startat en egen miljöklubb i Zimbabwe.
- Låt eleverna arbeta i par eller grupper. De börjar med att undersöka frågeställningar kring ett av de globala målen med utgångspunkt från utsatta barns livssituation.
- Eleverna går vidare och undersöker på samma sätt hur andra mål hänger ihop med utsatta barn och hur målen påverkar varandra. De kan rita en tankekarta eller klippa och klistra för att illustrera sambanden. De kan förstås också jobba digitalt.

Stöd

Använd tabellen som underlag i arbetet. Den innehåller frågeställningar till många av målen.

1 	INGEN FATTIGDOM Hur påverkas barn av att vara fattiga och hur påverkar fattigdom avfallshandlingen eller mängden skräp på marken? Vilka andra globala mål kan lättare nås om fattigdomen minskar? Hur? ► Koppla t.ex. till Mål 3, 6, 10, 11, 12
3 	HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE Många fattiga lever i en skräpig miljö. På vilket sätt påverkas deras hälsa och välbefinnande, t.ex. när de leker ute, eller när sjukdomar sprids av sopor? Hur kan människors hälsa påverkas/påverkas av de andra målen? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 4, 5, 6, 10, 11
4 	GOD UTBILDNING Hur kan skolan bidra till att barn jorden runt blir en <i>No Litter Generation</i> ? Vad är viktigt att lära sig i skolan för att vi ska kunna nå de globala målen till 2030? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 3, 5, 6, 10
5 	JÄMSTÄLLDHET Barn lär sig om flickors lika rättigheter genom World's Children's Prize och kämpar i <i>No Litter Generation</i> för en renare och hälsosammare miljö. Hur kan ökad jämställdhet bidra till t.ex. fredligare samhällen, minskad fattigdom och nedskräpning? ► Koppla t.ex. till Mål 3, 4, 6, 10, 16
6 	RENT VATTEN OCH SANITET Hur påverkas rätten till rent vatten och sanitet av nedskräpning och dålig avfallshandling? Hur kan alla barn få mer kunskap om farorna med till exempel smutsigt vatten? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 3, 4, 5, 8, 10, 12
8 	ANSTÄNDIGA LIVSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT Vad menas med anständiga livsvillkor? Har alla barn anständiga livsvillkor? Hur kan det bli bättre? Skulle människor skräpa ner mindre om de hade bättre livsvillkor? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 3, 4, 5, 6, 10
10 	MINSKAD OJÄMLIKHET Barn har olika möjligheter i olika delar av världen. Och fattiga länder kan ha svårt att ta hand om skräp och avfall. Ibland får de dessutom hantera rika länders farliga avfall. Hur kan det ändras? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 4, 5, 10, 11, 12)
11 	HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN År 2030 kommer 6 av 10 människor i världen att bo i städer. Många tvingas flytta från landsbygden på grund av fattigdom. Hur kan städerna bli mer hållbara? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 4, 8, 12, 16
12 	HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION Konsumtion och produktion av varor har ofta stor miljöpåverkan och kan leda till ökad nedskräpning. Vilka skillnader finns det i sätt att konsumera och producera i olika delar av världen? Varför? Kan din konsumtion ha påverkan på jordens miljö? ► Koppla t.ex. till Mål 4, 5, 8, 11, 13
13 	KLIMATFÖRÄNDRINGAR Vårt sätt att leva och använda energi påverkar klimatet. Har olika länder olika stor påverkan på klimatet? Vad kan du och/eller din skola göra för att bidra till att målet nås? ► Koppla t.ex. till Mål 1, 6, 11, 12
14 	HAV OCH MARINA RESURSER En stor del av skräpet vi skapar hamnar till slut i havet, och är farligt för allt som lever där. Vad kan du göra för att minska mängden skräp som hamnar i havet. På vilka andra sätt påverkas havsmiljön av människor? ► Koppla t.ex. till Mål 6, 8, 12

Hur många jordklot behövs?

Just nu lever vi i den rika världen upp resurserna betydligt snabbare än vad jorden klarar av. Det krävs stora förändringar i livsstil och konsumtion, på såväl individuell som nationell och global nivå för att världen ska kunna nå de globala målen till 2030.

I *Globen* och på nätet (s. 116–117) kan eleverna läsa om att världens befolkning i snitt äter, reser och konsumerar som om vi hade 1,7 jordklot! Sverige är ett av de länder i världen som har allra störst påverkan på naturen per person. Om alla levde som vi gör i Sverige skulle vi behöva 4,2 jordklot!

Listan över länder visar hur många jordklot som "går åt" i Sverige, respektive i några av världens fattigaste länder. Låt gärna eleverna läsa om barn som är med i *No Litter Generation* och deltar i No Litter Day i till exempel Zimbabwe och Pakistan. Be dem fundera över vad det är som gör att deras sätt att leva påverkar miljön mycket mindre än barns liv i Sverige.

MINSKA ELLER ÖKA KONSUMTIONEN?

Förklara för eleverna att lösningarna som minskar fotavtrycket globalt måste ta hänsyn till ojämlikheten mellan fattiga och rika länder. Medan vi i Sverige måste minska vår konsumtion och vårt energislöseri, behöver människor i fattiga länder tvärtom öka sin konsumtion och energianvändning för att få ett bättre liv med tillgång till el, uppvärmning, mat och rent vatten.

Utmaningen är nu att hitta klimatsmartare vägar till ett bättre liv än de miljöfarliga alternativ som rika länder har valt under för lång tid. Detta gäller kanske främst att avveckla utvinning av fossila bränslen.

FOTO: Jessica Gow/TT

I *Globen* och på worldschildrensprize.org berättar barn som Greta från Sverige om hur de kämpar mot klimatförändringarna och för en hälsosam miljö.

Om alla levde som genomsnittsinvånaren i världen skulle vi behöva **1,7 jordklot**. Och om alla levde som i ...

... Nordamerika = 5 jordklot

... Afrika = 0,8 jordklot

... Europa = 2,8 jordklot

... i Asien = 0,7 jordklot

... Sydamerika = 1,8 jordklot

VILKEN PLATS HAR SVERIGE?

I listan syns några av världens länder och vilken plats de har på listan över hur stort ekologiskt fotavtryck de har per invånare.

1. Qatar	42. Storbritannien	150. Benin	165. Senegal
2. Luxemburg	43. Japan	151. Kambodja	166. Togo
3. Förenade Arabemiraten	45. Frankrike	152. Burkina Faso	167. Filippinerna
6. USA	47. Israel	153. Elfenbenskusten	169. Zimbabwe
7. Kanada	65. Kina	153. Guinea-Bissau	170. Kenya
9. Danmark	67. Portugal	154. Kamerun	171. Nepal
11. Australien	75. Sydafrika	156. Sierra Leone	177. Moçambique
15. Sverige	86. Brasilien	158. Kongo-Brazzaville	181. Pakistan
18. Finland	98. Mexico	160. Liberia	184. DR Kongo
19. Norge	121. Ghana	161. Uganda	185. Haiti
32. Ryssland	141. Burma/Myanmar	163. Indien	186. Burundi
38. Tyskland	146. Tanzania	164. Nigeria	
39. Malta	147. Guinea		

FOT ELLER HANDAVTRYCK

Varje människas personliga påverkan på planeten brukar kallas ett ekologiskt fotavtryck. Motsatsen, att göra bra saker för miljön, kallas för ett ekologiskt handavtryck. I den här övningen vill vi fokusera på det positiva, det vill säga att fundera över hur varje människa kan bidra till en bättre miljö, ett större ekologiskt handavtryck. I *Globen* berättar två flickor, Greta i Sverige och Jamie i USA, om vad de gör för klimatet.

Förbered övningen genom att på stora papper/blädderblockspapper skriva olika sätt att bidra till en bättre miljö och motverka klimatförändringar. En mening på varje papper.

- Jag slänger inte skräp på marken.
- Jag återbrukar och återvinner så ofta jag kan.
- Jag undviker att köpa sånt som inte är nödvändigt, eller som lätt blir skräp.
- Jag försöker laga saker som går sönder.
- Jag slösar inte på vatten.
- Jag uppmuntrar alla jag känner att göra desamma!
- Jag äter mycket vegetarisk mat.
- Jag är rädd om växter och djur i min närhet.

Börja med att låta eleverna räkna ut sitt ekologiska fotavtryck med hjälp av en av de många sajter som erbjuder hjälp, till exempel: wwf.se/utbildning_kalkylator

1. Lägg ut papperen på olika bord i klassrummet och dela in klassen i grupper så att tre-fyra elever finns vid varje bord.

2. Alla ska ha varsin penna. Ge eleverna en eller två minuter vid varje bord.
3. Uppgiften är att försöka svara på frågan "Hur gör du då?" Eleverna skriver ner sina förslag på pappret (Exempel: Jag slänger inte skräp på marken. Hur gör du då? Jag slänger i en papperskorg, tar skräpet med mig tills jag hittar en soptunna att slänga det i, jag återbrukar min förpackning eller en påse och behåller den, jag tar hem den där vi samlar till återvinning.)
4. När tiden är ute går grupperna vidare till nästa bord, tills alla har skrivit på alla papper. Samla klassen och gå igenom förslagen.

Fotavtrycksberäkningarna bygger på ett förenklat sätt att räkna, och därför utesluter vissa viktiga aspekter av verkligheten. Uppmana därför eleverna att tänka kritiskt när de räknar ut sina fotavtryck, och är medvetna om att metoden för att räkna ut dessa ständigt utvecklas.

Återbruk

Att återvinna och återbruka skräp kan bidra till att motverka klimatförändringar.

I *Globen* visar Hassan och Kimberley från Zimbabwe hur de återbrukar skräp i sin Miljöklubb. Till exempel förvandlas kakförpackningar till hattar och gamla toalettstolar till blomkrukor!

Låt dina elever inspireras av barnen i Zimbabwe och hitta på egna fantasifulla sätt att återbruka förpackningar och annat skräp.

Juiceflaskor blir till soptunnor...

...plastförpackningar till tandborstmuggar...

...kakförpackningar till hattar...

...och toaletter till blomkrukor!